

GAEILGE - ARDLEIBHÉAL - PÁIPÉAR II
(180 marc)

DÉ LUAIN, 16 MEITHEAMH - MAIDIN, 9.30 go dtí 12.30

(Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga. Caillfear marcanna trí bheith faillíoch ann.)

Gach ceist (1, 2, 3 agus 4) a fhreagairt.

CEIST 1

- PRÓS -

[40 marc]

Freagair A agus B anseo.

A - PRÓS DUALGAIS COMÓNTA - (25 mharc)

Freagair (a) nó (b) nó (c) anseo.

- (a) "Tá an-léargas le fáil sa sliocht as *Seal le Síomón* ar shaol na mbochtán gan dídean ar shráideanna Bhaile Átha Cliath."

É sin a phlé. [Is leor dhá mhórpheint i do fhreagra.]

(25 mharc)

NÓ

- (b) "Bhí an phiast tar éis casadh"

Cad atá i gceist san abairt sin as an scéal *An Phiast?*

Scríobh tuairisc ghairid ar a bhfuil de léiriú sa scéal féin ar cad ba bhun leis an "gcasadh" úd.

(25 mharc)

NÓ

- (c) Scríobh tuairisc ghairid ar an scéal *Iníon Rí na Cathrach Deirge* faoi do rogha dhá cheann de na ceanteidil seo a leanas:-

(i) an léiriú a dhéantar ann ar an bpríomhphearsa; (ii) an pháirt atá sa scéal ag gach duine de bheirt ar bith de na mionphearsana; (iii) an úsáid a bhaintear ann as roinnt de theicníochtaí na scéalta béaloidis; (iv) an cur síos a dhéantar ar na súimh éagsúla ina dtarlaíonn imeachtaí an scéil; (v) do mheas ar chríoch an scéil.

(25 mharc)

B - PRÓS ROGHNACH - (15 mharc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

- (a) Maidir le scéal ar bith nó gearrscéal nó úrscéal nó dráma Gaeilge (a ndearna tú staidéar air i rith do chúrsa), luaigh móthréith a bhain le príomhphearsa (nó príomhghníomhaí) ann agus tabhair cuntas gairid ar an tionchar a bhí ag an tréith sin ar a dtarlaíonn sa saothar.

[Ní mór teideal an tsaothair a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

(15 mharc)

NÓ

- (b) Maidir le saothar tuairisciúil Gaeilge ar bith (a ndearna tú staidéar air i rith do chúrsa), tabhair cuntas gairid ar an gné den saothar sin is mó a chuaigh i bhfeidhm ort. Breac síos fáth amháin a molfá do dhaoine eile an saothar céanna a léamh.

[Ní mór teideal an tsaothair sin a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

(15 mharc)

Freagair do rogha ceann amháin de A, B, C, D anseo thíos.

A - GEARRSCÉALTA - (40 marc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

(a) **SCOTHSCÉALTA** (40 marc)

(i) "Baintear leas an-éifeachtach as Éirí Amach 1916 i ngréasán roinnt de na scéalta seo."
É sin a phlé i gcás do rogha dhá cheann de na scéalta *Beirt Bhan Misniúil, Anam an Easpaig, M'Fhile Caol Dubh*.

NÓ

(ii) "Is minic críoch ghruama le scéalta Uí Chonaire."
É sin a phlé i gcás do rogha dhá cheann de na scéalta *Ná Lig Sinn i gCathú, Nóra Mharcais Bhig, Páidín Mháire*.

(b) **CNUASACH GEARRSCÉALTA ROGHNACH** (40 marc)

(i) Maidir le gach ceann de DHÁ ghearrscéal ar bith as do chnuasach roghnach, scríobh tuairisc ar dhá cheann ar bith de na gnéithe seo a leanas:- forbairt an phríomhthéama ann; an caidreamh idir na pearsana ann; tús, buaicphointe agus críoch an scéil; an suíomh (nó na suímh), atá aige agus an t-atmaisféar ann.
[Ní mór teideal gach ceann den DÁ ghearrscéal sin a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

NÓ

(ii) Maidir le gach duine de BHEIRT de na cineálacha daoine anseo thíos, breac síos go cruinn teideal an ghearrscéil (mar aon le hainm an údair) as do chnuasach roghnach a bhfuil páirt ag an gcineál duine sin ann:- duine le dea-thréith (nó bua) áirithe ann (inti); duine le drochthréith éigin ann (inti); duine le fadhb éigin aige (aici); duine ar tháinig athrú éigin air (uirthi).
[Nóta: DHÁ scéal atá le hainmniú agat.]

Scríobh tuairisc ar an bpáirt a ghlacann gach duine den BHEIRT sin sa scéal lena mbaineann sé (sf). I gcás gach ceann den DÁ scéal sin, luaigh fáth amháin ar thaitin (nó nár thaitin) sé leat.

B - ÚRSCÉALTA - (40 marc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

(a) **MÁIRE NIC ARTÁIN** (40 marc)

(i) "Téama tábhachtach san úrscéal seo an cion mór a bhí ag Máire ar a deartháir óg, Eoin."
É sin a phlé.

NÓ

(ii) "Tá léargas maith le fáil san úrscéal seo ar an eascairdeas idir Caitlicigh agus Protastúnaigh i dTuaisceart Éireann." É sin a phlé.

(b) **ÚRSCÉAL ROGHNACH** (40 marc)

(i) "Is beag úrscéal nach mbíonn léargas le fáil ann ar shaol agus ar nádúr an duine."
An ráiteas sin a phlé maidir leis an úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air.
[Ní mór teideal an úrscéil sin a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

NÓ

(ii) "Is gnách iompar na bpearsan in úrscéal a bheith de réir na dtréithe a dháileann an t-údar orthu."
É sin a phlé maidir le príomhphearsa amháin san úrscéal roghnach a ndearna tú staidéar air.
[Ní mór teideal an úrscéil sin a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

C - DÍRBHEATHAISNÉISÍ - (40 marc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

(a) **A THIG NÁ TIT ORM**

(40 marc)

- (i) "Tá cur síos an-bhríomhar sa leabhar seo ar an gcineál saoil a bhíonn ag an deoraí Éireannach sna Stáit Aontaithe."

É sin a phlé.

NÓ

- (ii) "Tugann Maidhc Dainín cuntas an-taitneamhach dúinn sa chuid tosaigh den leabhar seo ar shaol buachalla óig ag éirí aníos sa Ghaeltacht sna daichidí agus sna caogaidí."

É sin a phlé.

(b) **DÍRBHEATHAISNÉIS ROGHNACH**

(40 marc)

- (i) "Is mór mar a chuireann dírbheathaisnéis lenár n-eolas agus lenár dtuiscint ar an saol."

É sin a phlé maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi.

[Ní mór teideal na dírbheathaisnéise a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

NÓ

- (ii) "Bíonn de thoradh ar léamh dírbheathaisnéise go gcuireann tú aithne mhaith ar an údar mar dhuine."

É sin a phlé maidir leis an dírbheathaisnéis roghnach a ndearna tú staidéar uirthi.

[Ní mór teideal na dírbheathaisnéise a bhreacadh síos go cruinn, mar aon le hainm an údair.]

D - DRÁMAÍ - (40 marc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

(a) **AN TRIAIL**

(40 marc)

- (i) Inis cad é príomhthéama an dráma seo, agus scríobh tuairisc ar an bhforbairt a dhéantar ar an bpríomhthéama sin i rith an dráma.

NÓ

- (ii) Scríobh tuairisc ar an bpáirt a ghlacann do rogha beirt díobh seo thíos sa dráma, agus ar an mbaint atá acu leis an bpríomhphearsa: - Pádraig; an mháthair; Mailí.

(b) **DRÁMA ROGHNACH**

(40 marc)

- (i) Maidir leis an bpearsa is mó a chuaigh i gcion ort féin sa dráma roghnach a ndearna tú staidéar air, scríobh tuairisc ar an bpáirt a bhí aige (aici) sa dráma, agus ar na fáthanna a ndeachaigh sé (sí) i gcion ort.

[Ní mór teideal an dráma, mar aon le hainm an údair, a bhreacadh síos go cruinn.]

NÓ

- (ii) Maidir leis an dráma roghnach a ndearna tú staidéar air, scríobh tuairisc ar dhá ghné den dráma sin a thaitin go mór leat, agus ar na fáthanna ar thaitin siad leat.

[Ní mór teideal an dráma, mar aon le hainm an údair, a bhreacadh síos go cruinn.]

Freagair A, B, agus C anseo.

A – DÁNTA DUALGAIS COMÓNTA – (20 marc)

Freagair (a) nó (b) anseo.

- (a) (i) Luaigh dhá cheann de na mothúcháin is treise atá le brath ar an dán *A Ógánaigh an Chúil Cheangailte* (thíos), agus inis cad a mhúscail i gcroí an chailín iad. Cad é do mheas ar an gcaoi a gcuirtear in iúl iad? (12 mharc)
- (ii) Déan trácht gairid ar an éifeacht a bhaineann, dar leat, leis na meafair atá sa tríú agus sa cheathrú véarsa. (8 marc)

A ÓGÁNAIGH AN CHÚIL CHEANGAILTE

A ógánaigh an chúil cheangailte
lé raibh mé seal in éineacht,
chuaigh tú aréir an bealach seo
is ní thainic tú dom fhéachaint.
Shíl mé nach ndéanfaí dochar duit
dá dtaghá 'gus mé d'iarraidh,
is gurb í do phóigín a thabharfadh sólas dom
dá mbeinn i lár an fhiabhrais.

Dá mbeadh maoin agamsa
agus airgead i mo phóca,
dhéanfainn bóithrín aicearrach
go doras tí mo stóirín,
mar shúil le Dia go gcluinfinnse
torann binn a bhróige,
's is fada ón lá 'nar chodail mé
ach ag súil le blas a phóige.

Agus shíl mé, a stóirín,
go mba gealach agus grian thú,
agus shíl mé ina dhiaidh sin
go mba sneachta ar an tsiabh thú,
agus shíl mé ina dhiaidh sin
go mba lóchrann ó Dhia thú,
nó go mba tú an réalt eolais
ag dul romham is ' mo dhiaidh thú.

Gheall tú síoda is saitin dom
callaí 'gus bróga arda,
is gheall tú tar a éis sin
go leanfá tríd an tsnámh mé.
Ní mar sin atá mé
ach ' mo sceach i mbéal bearna
gach nóin agus gach maidin
ag féachaint tí mo mháthar.

NÓ

- (b) (i) "Is í an chodarsnacht idir an dá phictiúr a chuirtear romhainn de shaol an ainmhí áirithe seo is bun cuid mhaith le héifeacht an dáin seo." (12 mharc)
- Déan trácht gairid air sin i gcás an dáin *Géibheann* (thíos).
- (ii) Cad é an mothú is treise, dar leat, atá le brath ar an dán seo? (8 marc)
- Déan trácht gairid ar an gcaoi a gcuirtear an mothú sin romhainn sa dán.

GÉIBHEANN

Ainmhí mé

ach anois

ainmhí allta
as na teochreasa

luím síos
agus breathnaím trí leathshúil
ar an gcrann aonraic sin thall

a bhfuil cliú agus cáil
ar mo scéimh

tagann na céadta daoine
chuile lá

chroithfinn crainnte na coille
tráth
le mo gháir

a dhéanfadh rud ar bith
dom
ach mé a ligean amach.

B – DÁNTA ROGHNACHA – (15 mharc)

reagair (a) agus (b) anseo.

- (a) Maidir le dán amháin as do chuid dánta roghnacha, déan trácht gairid ar an bhforbairt a dhéantar ar an bpríomhthéama ann. (7 marc)
- (b) Maidir le dán eile as do chuid dánta roghnacha, déan trácht gairid ar éifeacht na húsáide a bhaintear ann, dar leat, as do rogha ceann amháin díobh seo:- samhla; meafair; fomhána; an mheadaracht; atmaisféar; athrá; uaim; sufomh nó eachtra éigin. (8 marc)

[Ní mór teidil na ndánta i gcás (a) agus (b) thuas, mar aon le hainmneacha na bhfilí a chum iad, a bhreacadh síos go cruinn.]

C – DÁNTA DUALGAIS BREISE – (35 mharc)

reagair (a) nó (b) anseo.

- (a) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.
- (i) Breac síos roinnt pointí eolais faoi Art Ó Laoghaire agus faoi Eibhlín Dhubh Ní Chonaill, agus faoin eachtra thubaisteach a thug ar Eibhlín *Chaoineadh Airt Uí Laoghaire* a chumadh. (15 marc)
- (ii) Déan cur síos gairid i d'fhocail féin ar an bpictiúr d'Art a chuirtear romhainn sa ghiota seo a leanas:- (10 marc)

*Is cuimhin lem aigne
An lá breá earraigh úd,
Gur bhreá thíodh hata dhuit
Faoi bhanda óir tarraingthe,
Claíomh cinn airgid-
Lámh dheas chalma-
Rompsáil bhagarthach-
Fír-chritheagla
Ar námhaid chealgach-
Tú i gcóir chun falaracht,
Is each caol ceannann fút.*

- (iii) "Tá léiriú an-éifeachtach sa véarsa deireanach (thíos) den *Chaoineadh* ar dhólás Eibhlín agus ar a domhainghrá d'Art." Do thuairim uait faoi sin. (10 marc)

*Mo ghrá thú agus mo rún!
Tá do stácaí ar a mbonn,
Tá do bha buí á gcrú;
Is ar mo chroí atá do chumha
Ná leigheasfadh Cúige Mumhan
Ná Gaibhne Oileáin na bhFionn.
Go dtiocfaidh Art Ó Laoghaire chugham
Ní scaipfidh ar mo chumha
Atá i lár mo chroí á bhrú,
Dúnta suas go dlúth
Mar a bheadh glas a bheadh ar thrúnc
'S go raghadh an eochair amú.*

NÓ

(b) Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

(i) "Deir an file linn sa dán *Saoirse* (thíos) go bhfuil sé chun dul síos i measc na ndaoine ag lorg daoirse."

Scríobh tuairisc ghairid ar a bhfuil aige sa dán faoi cháilíochtaí na "daoirse" úd agus faoi na daoine a chleachtann í. (13 mharc)

(ii) "Deir sé in áit eile sa dán gur fuath leis anois imeachtaí na saoirse."

Scríobh tuairisc ghairid ar a bhfuil de mhíniú aige air sin sa dán. (12 mharc)

(iii) Cad é do mheas ar an úsáid a bhaintear as meafair sa dán seo. (Is leor trácht a dhéanamh ar dhá cheann díobh.) (10 marc)

Saoirse

Raghaidh mé síos i measc na ndaoine De shiúl mo chos, Is raghaidh mé síos anocht.	Ó fanfad libh de ló is d'óiche Is beidh mé íseal, Is beidh mé dílis D'blur snabsmaointe.	Don mhórgacht imeachta is tíochta, Don chearrbachas istoíche, Don bheannachtain:
Raghaidh mé síos ag lorg daoirse Ón mbinibshaoirse Tá ag liú anseo:	Mar do chuala iad ag fás im intinn, Ag fás gan chuimse, Gan mheasarthacht.	Don bhfeirmeoir ag tomhas na gaoithe Sa bhfómhar is é ag cuimhneamh Ar pháirc eornan:
Is ceanglód an chonairt smaointe Tá ag drannadh im thimpeall San uaigneas:	Is do thugas gean mo chroí go fíochmhar Don rud tá srianta, Do gach macrud:	Don chomhthuisicint, don chomh-sheanchuimhne, Do chomhiompar comhdhaoine, Don chomh-mhacrud.
Is loirgeod an teampall rialta Bhíonn lán de dhaoine Ag am fé leith:	Don smacht, don reacht, don teampall daoineach, Don bhfocal bocht coitianta, Don am fé leith:	Is bheirim fuath anois is choíche Do imeachtaí na saoirse, Don neamhspleáchas.
Is loirgeod comhluadar daoine Nár chleacht riamh saoirse, Ná uaigneas:	Don ab, don chlog, don seirbhíseach, Don chomparáid fhaitíosach, Don bheaguchtach:	Is atuirseach an intinn A thit in iomar doimhin na saoirse, Ní mhaireann cnoc dar chruthaigh Dia ann, Ach cnoc theibí, sainchoic shamhlaíochta, Is bíonn gach cnoc díobh lán de mhianta Ag dreapadóireacht gan chomhlíonadh, Níl teora leis an saoirse Ná le cnoca na samhlaíochta, Ná níl teora leis na mianta, Ná faoiseamh Le fáil.
Is éistfead leis na scillingsmaointe, A malartaítear Mar airgead:	Don luch, don tomhas, don dreancaid bhídeach, Don chaibidil, don líne, Don aibítir:	
Is bhéarfad gean mo chroí do dhaoine Nár samhlaíodh riamh leo Ach macsmaointe.		

CEIST 4

- STAIR NA GAEILGE -

[30 marc]

Scríobh gearrchuntas ar dhá cheann acu seo a leanas:-

- (a) Do rogha beirt díobh seo:-
Pádraig Ó Conaire; Máirtín Ó Direáin; Pádraig Ó Maoileoin; Brian Merriman; Seosamh Mac Grianna;
Séamas Dall Mac Cuarta; file Gaeilge ar bith eile; próis-scríbhneoir Gaeilge ar bith eile.
- (b) An Aisling Pholaitiúil i litríocht na Gaeilge. [Is leor trí mhórphointe.]
- (c) Filíocht na Scol (Filíocht na mBard). [Is leor trí mhórphointe.]
- (d) An Ghaeilge sna meáin chumarsáide. [Is leor trácht ar dhá cheann díobh seo:- Teilifís; Raidió;
Nuachtáin; Irisí.]
- (e) Na teangacha Ceilteacha. [Is leor trí mhórphointe.]
- (f) Do rogha dhá cheann díobh seo:-
Tionchar an Ghorta Mhóir ar an nGaeilge; Sloinnte Gaelacha; Leabhar Cheanannais; Roinnt difríochtaí
idir an tSean-Ghaeilge agus Gaeilge an lae inniu; Foclóirí sa Ghaeilge agus lucht a saothraithe.